

בפועל. וכוונת המשנה היא שאם עמלת והצטערת הרבה בלימודך - נותנים לך שכר הרבה. וכמו כן אם שני בני אדם עמלו בשווה בלימודם, ואחד מהם זכה להבין יותר מחברו, הכלל הוא ש"אחד המרבה ואחד הממעט וכו'", והם ישתכרו בשווה. **ב) שמשתנו מתייחסת לשכר עבור עצם קיום מצות תלמוד תורה, והשכר עבור עצם המצוה אכן תלוי בכמות התורה שאדם למד. לעומת זאת, הכלל ש"אחד המרבה ואחד הממעט וכו'" מתייחס לשכר עבור הטרחה והצער בקיום המצוה.** לפי זה, כוונת רבי יוחנן היתה שאף אם רבי אלעזר לא זכה ללמוד תורה הרבה כפי שרצה (ויתמעט שכרו עבור עצם קיום המצוה), מכל מקום אין לו להצטער על כך, לפי שישתכר הרבה עבור טרחו וצערו בלימוד התורה.

7. פלא יועץ ערך למוד

ואפילו אשר לא חננו ה' דעת, אין לו מקום פטור ליום הדין באמר: קראתי כל התהלים ושניתי חיי פרקי משנה וכמה דפים מזוה"ק, ומה חובתי עוד?! היכול אוכל להיות חוזר חוזר על התהלים וכדומה ולהיות יושב ולומד כל היום? זה בלתי אפשרי! אמרתי שגם זה הבל יפצה פיהם, ואוי להן לבריות מיום הדין ומעומק הדין, שאפילו למד כל התורה כולה, לא הותר להיות יושב ובטל או עוסק בשיחה בטלה... ואמרו שאפילו לומד כל היום פסוק "ואחות לוטן תמנע", בא בשכרו כעוסק בנגעים ואהלות, ואחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון לבו לשמים. והאיש הירא לנפשו מיום הדין הגדול והנורא, לא ילך אחרי רבים לרעות, רק ישמע דברי רבותינו הקדושים, וישתדל בכל עני להמציא מרגוע לנפשו ולהשביע בצחצחות נפשו... ויהא לימודו ע"מ לשמור ולעשות ולקיים, ולא יגע לריק, אלא ילמוד בקול בשפה ברורה לעשות נחת רוח ליוצרו, ולא יהא מפסיק ממשנתו לדברים בטלים, ויתן לב להבין מה שלומד. **וידוע שאין הקב"ה מונה דפים אלא שעות, וטוב מעט בכוונה.**

8. דף על הדף שבת דף קיח עמוד ב

כ"ק מרן אדמו"ר מבעלז שליט"א אמר בסיום הש"ס: איתא במס' שבת (ק"ח, ב), "ואמר אביי: תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה - עבידנא יומא טבא לרבנן". וצריך ביאור למה עבידנא יומא טבא רק לרבנן ולא לכל אחד. ועוד מה ענין היומא טבא והשמחה בסיום מסכת, כי גם אם למד והשלים מסכת אחת, הרי יש עוד לפניו הרבה מסכתות שעליו ללמוד, ואפילו היום שבי"ה סיימו רבבות בני ישראל את כל הש"ס לא ניתן לומר בתורה לשון של גמר וסיום, שהרי נאמר עליה: "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים" (איוב יא, ט), וכן אמר דוד המלך ע"ה: "לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד" (תהלים קיט, צו) - לכל דבר שבעולם יש גבול וסוף ואילו התורה הקדושה אין לה קץ ותכלית, ולפיכך נאמר במשנה: "לא עליך המלאכה לגמור" (אבות ב, טז), ואם כן מהי השמחה בסיום מסכת? **אמנם מהות שמחה זו שבסיום מסכת היא בעצם שמחת העתיד, והרי זה כדוגמת מה שמצינו: "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים" (עי' קהלת רבה א, יג), וכך הוא גם לגבי לימוד התורה"ק, כי לאחר שלמד זכה לטעום מתיקות התורה, הוא מקבל השתוקקות וגעגועים ללמוד יותר ויותר, וכן זה שסיים מסכת אחת, מקבל השתוקקות ורצון ללמוד מסכת נוספת וכך הלאה, ומי שזכה לסיים את כל הש"ס מתמלא תשוקה עזה ונפלאה ללמוד ולסיים שנית את כל הש"ס, והפעם ביתר עיון ועמקות ובתוספת יראת שמים. זוהי עיקרה של השמחה בסיום מסכת, על כך שזוכים כעת לאותה השתוקקות וגעגועים להרבות יותר ויותר בלימוד התורה... והוא שנאמר: "טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה" (משלי לא, יח), כלומר, מי שסיים טעמה של תורה"ק, הרי אפילו בלילה בשעה שכולם ישנים, הוא ממשך ללמוד ולעסוק בתורה, ובניגוד לאחרים נרו דולק ואינו מכבה אותו. **וזו היא כוונת מאמרו של אביי: "עבידנא יומא טבא לרבנן" - לרבנן דייקא, משום שהאחרים עלולים לטעות ולחשוב שהשמחה היא על כך שכבר סיימו, בעוד שהת"ח שזכו לטעום טעמה הערב של התורה, הם בלבד מבינים שעיקרה של השמחה אינו על הסיום, אלא על כך שניתוסף להם עתה רצון וחשק ללמוד יותר ויותר, ועל הקבלה להבא להוסיף ללמוד הם שמחים כעת.****

1. משנה מסכת אבות פרק ב משנה טז

הוא היה אומר: לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה. אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, ודע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא:

2. ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ב משנה טז

לא עליך המלאכה לגמור - לא שכרך הקב"ה לגמור את כולה כדי שתפסיד שכרך אם לא תגמרנה. ושמוא תאמר איני לומד ואיני נוטל שכר, **לא אתה בן חורין ליבטל** - על כרחך העול מוטל עליך לעבוד: **לעתיד לבוא** - לעולם הבא:

3. פירוש רבינו יונה על אבות פרק ב משנה טז

הוא היה אומר לא עליך המלאכה לגמור - שלא תעלה על דעתך אינני רחב לב ולא אוכל לגומרנה ומה יתרון בעמל ומה אועיל ביגיעתי, שלא עליך לגומרנה אלא אחר שבתורה אתה עמל - קיימת מצות בוראך: **ולא אתה בן חורין להבטל ממנה** - שלא תאמר הואיל ואיני חייב לגמור את המלאכה לא אעצר את עצמי אלא אלמוד בכל יום שעה אחת, ולא כן הדבר! כי עבד קנוי אתה עליה להגות בה יומם ולילה, ואז תצליח את דרכיך ואז תשכיל:

4. ילקוט שמעוני תורה פרשת עקב רמז תתסג

אשר אנכי מצוה אתכם היום - שלא תאמר: איני יכול לשמוע את כל התורה ולשמור את כל המצוות שכתוב בה, ארוכה מארץ מדה! משל למלך שהיה לו בור עמוק לאין סוף. אמר לבן ביתו: שכור פועלים ומלא את הבור! שכר פועלים, ומי שהיה טיפש היה הולך ומבית בבור, אמר: אימתי אני ממלא אותו? ומי שהיה פקח אומר: מה איכפת לי? שכיר יום אני, אני שמח שמצאתי לי מלאכה. כך הקב"ה אומר לו: מה איכפת לך? שכיר יום אתה, עשה יומך עד ירצה כשכיר יומו:

5. מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ב משנה טז

ואמר: "ולא עליך המלאכה לגמור", ולא שכרך לגמור את כולה, שתפסיד שכרך במה שתעשה, כי יודע הוא שאי אפשר לך לגומרנה, אם מפני קוצר הזמן, אם מפני אורך המלאכה, ואפילו לא תתעצל כלל. ואם תאמר, מה יועיל לי להתחיל מה שלא אוכל לגמור, אל תאמר כן, כי לכך נוצרת שתעשה כל אשר בכוונת לעשות ואין אתה בן חורין לעמוד בטל, כי העול הוטל עליך לעבוד... וכיון שאין אתה בן חורין, עשה מה שתוכל, בין תשלים המלאכה בין לא תשלים, כי אין ההקפדה להשלימה שהרי אי אפשר, אבל ההקפדה היא על הביטול... **ודע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא** - אמר זה, שלא יתייאש מתשלום שכרו אם בעולם הזה אינו משתלם, כי דרכו של בעל הבית הוא לפרוע אחר תשלום המלאכה, ומלאכת ה' היא כל ימי האדם, ואם כן מתן שכרו אינו בחייו אלא אחר מותו... ועל כן אמר המשורר, בראת שני עולמות ונתת ביניהם גבול, הראשון למעשה, והשני לגמול. ומה שאמר מתן שכרן של צדיקים, הוא לומר שמתן שכרן של צדיקים הוא לעתיד לבא, אבל מתן שכרן של רשעים בעולם הזה... ובזה מסתלקת קושיית צדיק ורע לו... וזה הוא שורש גדול שמכו עליו רז"ל... ומוטב שיתמרקו בייסורים בעולם הזה כדי שישאר שכרם שלם בעולם הבא... **וענין לעתיד לבא, פירושו העולם הבא, ושם הוא שכר הצדיקים, כמו שאנו אומרים, זכרונו לחיי העולם הבא. ורמב"ם ז"ל פירש, אחר המות, והוא עולם הנשמות. ורמב"ן ז"ל פירש, אחר עולם הנשמות בתחיית המתים, שיבוא אותו עולם אחר זה העולם.**

6. מהדורת רייזמן על אבות פרק ב משנה טז

יש להקשות, שכאן מבואר שריבוי השכר תלוי בריבוי הלימוד, ואילו בגמרא מבואר שריבוי השכר אינו תלוי בריבוי הלימוד, שבמסכת ברכות (ה, ב) מסופר שרבי יוחנן נכנס לבקר את רבי אלעזר שחלה, ומצאו יושב ובוכה. אמר רבי יוחנן לרבי אלעזר: "מדוע אתה בוכה? אם מפני שלא למדת תורה הרבה (כפי שרצית), אל תבכה על כך, שהרי למדנו שאחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לשמים". **המהר"ל מציע שני יישובים לסתירה זו: א) שריבוי השכר נקבע לפי ריבוי העמל והטורח שמשקיעים בלימוד, ולא לפי ריבוי הלימוד**